

TIJDELIJK OPZETTEN SLOOTPEIL VOOR WEIDEVOGELS

augustus 2015

José van Miltenburg
Gerard van Zuijlen

ANV DE UTRECHTSE VENEN

Gefinancierd door:

provincie :: Utrecht

Utrecht-West

INHOUD

1.	INLEIDING	3
2.	DOELSTELLING	4
3.	WERKWIJZE	5
4.	RESULTATEN	6
4.1	AANTAL DEELNEMERS	6
4.2	LIGGING	6
4.3	ERVARINGEN DEELNEMERS	6
4.4	RESULTATEN MONITORING	8
5.	CONCLUSIES	13
	BIJLAGE 1 KRANTENARTIKEL AD 14 APRIL 2015	15

1. INLEIDING

In het weidevogelbeheer lijkt (tijdelijke) vernatting van percelen het ontbrekende stukje in de puzzel. Waar in de beginjaren van het weidevogelbeheer de aandacht uitging naar bescherming van nesten en later naar de bescherming van de jongen, gaat nu de aandacht steeds meer uit naar de totale leef- en broedomstandigheden van de weidevogels in alle fasen.

De basis van weidevogelbeheer vormen het land en het water. Weidevogels houden van de wijd open, vochtige hoeken van de polder. Water werkt als een magneet op de vogels.

Momenteel is de enige maatregel die wordt toegepast voor het creëren van nat biotoop het plas-dras zetten van een heel perceel. Dat is voor agrariërs een nogal ingrijpende maatregel en past niet overal. Een alternatief is het opzetten van het slootpeil tot maaiveldhoogte, waardoor een brede slootkant met plas-drassituatie ontstaat. Deze brede, natte slootkanten blijken ideaal te zijn voor diverse weidevogelsoorten. In de drassige slootkanten is het voedsel makkelijker beschikbaar en bereikbaar voor soorten met puntige snavels. Zo ontstaat er onder andere een aantrekkelijk biotoop voor soorten als grutto en tureluur. Verondersteld wordt dat deze vogels dan gaan broeden op de percelen die grenzen aan de hoogwatersloten. Voor de jongen is daar voldoende voedsel en schuilgelegenheid aanwezig.

Het besef dat een hoog waterpeil een belangrijke maatregel is in het weidevogelbeheer, dringt de laatste jaren in steeds bredere kring door. De maatregel is inmiddels opgenomen in de beschikbare beheerpakketten voor het ANLB 2016.

De ANV's De Utrechtse Venen en Lopikerwaard wilden als opmaat naar de gebiedsofferte voor 2016 alvast oefenen met dit pakket "tijdelijk opzetten van slootpeil", ten behoeve van de weidevogels. Zij wilden kijken hoe de maatregel valt bij de leden van de ANV's, hoe de maatregel het beste uitvoerbaar is.

Door te laten zien of en hoe deze alternatieve maatregel van opzetten slootpeil uitvoerbaar is, welke moeite en kosten er bij komen kijken en of er opbrengstderiving ontstaat, willen wij de drempel voor de boeren lager maken.

Dat de reproductie van de vogels flink kan verbeteren is al gebleken in experimenten in de Bovenkerkerpolder in Ouderkerk aan de Amstel, in Eemland en bij de Vogelbescherming.

De provincie Utrecht heeft voor dit project Subsidie verleend aan ANV De Utrechtse Venen uit de Agenda Vitaal Platteland aan .

In dit rapport worden de ervaringen en resultaten beschreven.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de doelstelling van het project en in hoofdstuk 3 hoe we te werk zijn gegaan. In hoofdstuk 4 geven we de resultaten weer en in hoofdstuk 5 beschrijven we de conclusies.

2. DOELSTELLING

De subsidie is verleend voor de toepassing van het tijdelijk opzetten van slootpeil in het voorjaar bij vier boeren in het gebied van De Utrechtse Venen en vier in de Lopikerwaard. Zij zouden dienen als experiment en tevens als voorbeeld voor andere veehouders. De opgedane ervaringen worden gedeeld met de (potentiele) leden van het toekomstig gebiedscollectieven. Daarvoor worden een of meer themabijeenkomsten en/of excursies georganiseerd. Ook buiten de regio worden agrariërs deelgenoot gemaakt van de opgedane ervaringen.

Ook willen we ervaren hoe de waterschappen HDSR en AGV omgaan met deze maatregel en welke gevolgen de maatregel heeft op de watergangen.

Concreet was de doelstelling van dit project drieledig:

1. Agrariërs laten kennismaken met deze dienst en onderzoeken wat de effecten zijn van deze dienst op veenweidegrond;
2. Waterschappen laten kennismaken met deze dienst en onderzoeken wat de effecten zijn van deze dienst op de watergangen;
3. Kennis opdoen en verspreiden onder de agrariërs, met als doel om de drempel te verlagen om vanaf 2016 aan deze maatregel mee te doen in het nieuwe stelsel ANLB 2016.

HET POMPEN VAN WATER IN DE SLOOT (FOTO: GERARD VAN ZUIJLEN)

3. WERKWIJZE

Bij de uitvoering van dit project golden de volgende voorwaarden:

1. Het slootpeil in één of meerdere watergangen wordt tijdelijk opgezet in periode van 1 april tot 1 juni.
2. Het peil wordt opgezet tot aan het maaiveld.
3. Het hoge slootpeil wordt alleen toegestaan in combinatie met percelen met een uitgesteld maaidatum (tweezijdig) van 1 april tot 1 juni/8 juni/15 juni/22 juni.
4. Het peil wordt alleen opgezet in sloten die gelegen zijn in de lagere delen van een polder.
5. Er worden alleen sloten opgezet met een flauw talud/oever.
6. Keuze van de methode van (tijdelijk) afdammen wordt ter plekke gemaakt. Dat kan zijn dat de duiker in een dam tijdelijk wordt gedicht, of dat een betonnen plaat of een stalen rijplaat in de sloot wordt geplaatst.
7. Het tijdelijk opzetten wordt in overleg met het waterschap besproken. Hierover zijn al contacten met de waterschappen.
8. Voor het opzetten van het slootpeil is een pomp nodig.

Voor de uitvoering van het project zijn bedrijven benaderd die zich voor deze maatregel leenden: bedrijven die actief zijn met weidevogels, die een of enkele watergangen hebben die geschikt zijn (doodlopend of gelegen tussen eigen percelen, gelegen naast een perceel kruidenrijk grasland of uitgesteld maaibeheer). De sloten moesten kunnen worden afgedamd met een tijdelijke kering. Op deze kering wordt een pomp geplaatst om het waterpeil hoog te houden.

De aantallen weidevogels in de polder nabij de sloten zijn in het seizoen vier keer gemonitord. Ook is gekeken hoe de grasmat zich houdt en herstelt gedurende en na het experiment en eventuele andere gevolgen van het onder water zetten worden geïnventariseerd.

Ook is gekeken of er nadelige gevolgen zijn voor de watergangen, zoals het al dan niet afkalven van slootkanten.

De weidevogeltellingen werden bij goed weer in de ochtend verricht met een verrekijker (8 x 42) en een telescoop. Elke telling duurde telkens ongeveer een half uur tot drie kwartier. Om zo min mogelijk te verstoren werden de waarnemingen vanaf de weg of een dijk genoteerd. De sloten stonden hier loodrecht op. Later in het seizoen werd er na afloop van de telling ook nog even de percelen ingelopen. Dit vanwege het hoge gras, waardoor het waarnemen op afstand werd bemoeilijkt.

De bezoekdata waren:

12 april, 27 april, 14 mei en 29 mei; dus globaal is er om de 14 dagen gemonitord.

Alleen de vogels die in of nabij (tot ongeveer 3 meter) de waterkant vertoefden zijn geteld. Dus niet de vogels die even verderop in het perceel verbleven. Die zijn buiten beschouwing gelaten.

De tellingen zijn verricht door Gerard van Zuijlen, veldcoördinator van ANV De Utrechtse Venen en met een ruime staat van dienst wat betreft het tellen van (weide)vogels.

Tijdens het seizoen is een excursie georganiseerd waar ervaringen zijn uitgewisseld. Na het seizoen zijn de deelnemers telefonisch naar hun ervaringen gevraagd.

4. RESULTATEN

4.1 AANTAL DEELNEMERS

De beschikking van dit project kwam binnen eind maart. De peilen zouden moeten worden opgezet op 1 april. Reden voor ANV De Lopikerwaard om af te zien van deelname. De tijd was voor hen te kort om nog deelnemers te werven.

ANV De Utrechtse Venen had al eerder drie deelnemers bereid gevonden. Het project is dus uitgevoerd bij drie agrariërs in De Utrechtse Venen.

4.2 LIGGING

De drie deelnemers zijn:

- Wim van Vliet, boerderij Lusthof, Portengen 73 te Kockengen. Hij heeft 2 doodlopende sloten afgezet en het peil opgezet, van elk 600 m. Totaal 1200 m lengte. Een sloot was gelegen naast een perceel kruidenrijk grasland. De tweede sloot lag een perceel verder. Het peil is gemiddeld met ca. 45 cm opgezet ten opzichte van het omliggende polderpeil.
- Koos en Monique van der Laan, boerderij de Beekhoeve, van Teijlingenweg 172, Kamerik. Zij hebben een sloot afgezet gelegen tussen twee percelen kruidenrijk grasland. Totale lengte 500 m. Het peil lag gemiddeld ca. 20 cm hoger dan het omliggende polderpeil.
- John Boere, Boerderij Veelust, Van Teijlingenweg 15, Kamerik. Zij hebben drie sloten afgezet en het peil opgezet, gelegen in polder Mijzijde (Kamerik). De sloten zijn respectievelijk 335 m, 295 m en 250 m lang. Totaal 880 m. Alle gelegen tussen percelen met uitgestelde maaidatum.

De grondsoort in alle gebieden is veen.

4.3 ERVARINGEN DEELNEMERS

Hieronder beschrijven we puntsgewijs de ervaringen van de drie deelnemers, opgetekend tijdens een bijeenkomst en telefonisch.

Wim van Vliet, Lusthof te Portengen

- Dammetjes gemaakt om twee sloten te scheiden van de rest.
- Met trekker en pomp de sloten opgepompt (80.000 liter per uur). Eerst 20 cm erbij en daarna nog 30 cm erbij. Totaal 3 uur nodig gehad. Sloten stonden nagenoeg droog door recente polderpeilverlaging door Waterschap.
- Kostte toch wel veel inspanning. Dacht dat het makkelijker zou gaan. Moet meer water oppompen dan gedacht. Hoeveelheid op te pompen water is mede afhankelijk van weer. Het land neemt ook veel water op.
- Pompen permanent op zonne-energie zou veel handiger zijn.
- Zijn land is bol, waardoor het moeilijk is aan te geven wanneer het peil op maaiveldhoogte ligt.
- Verschil met het polderpeil was gem. ca. 45 cm.
- Aan weerskanten van de sloot kwam er 1,5 tot 2 m water bij door ophoging van het peil; de sloot werd daarmee "breder".
- Ziet méér grutto's op zijn land; aantrekkingskracht? Ook elders in polder meer grutto's volgens Wim van Vliet.
- Stelt voor om ook ná 1 juni te gaan kijken of er vogels zitten in de weer verlaagde sloten.
- Volgens Wim van Vliet is er in Portengen ook veel last van predatie door kraaien, buizerds en kiekendieven, waardoor grutto's verdwijnen.

Koos van der Laan, Beekhoeve te Kamerik

- Rijplaat in sloot gezet als afscheiding van omringende sloten.
- Rond 1 april begonnen met het water 20 cm boven het huidige slootpeil te zetten. Hiervoor heeft hij de trekker plus Lelypomp gebruikt. Totaal heeft het oppompen 4-5 uur geduurd.
- Waterschap heeft plannen klaar liggen om het polderpeil met 20 cm te verlagen. Daar loopt nog een bezwarenprocedure tegen.
- Koos heeft het peil niet tot in het maaiveld gezet, want anders lopen de greppels onder en dat wil hij niet.
- Het opgezet peil was ca. 20 cm hoger dan het polderpeil.
- Koos probeert de hoogte van het opgezette peil uit ervaring te 'lezen'. Kan wellicht nog iets hoger dan hij nu gedaan heeft (marge). Heeft een maatstok in de sloot staan om de stand in de gaten te kunnen houden.
- Moet er iedere week toch wel 10 cm bijpompen om het peil op het gewenste niveau te houden. Hiervoor 2 uur nodig. Peil volgens Koos meer gezakt dan gedacht. Moet het regelmatig langs lopen. Het weer is al vanaf begin april droog. Dat speelt ook mee: veel verdamping.
- Peil eerder opzetten dan 1 april is niet wenselijk. Land moet tot 1 april berijdbaar blijven vanwege opbrengen Ruige Mest.
- Peil staat niet tot in het maaiveld, dus groeivertraging treedt daar niet op. Wel in de slootkant waar te nemen.
- Heeft volgens zijn waarneming nu meer grutto's op zijn land dan vorig jaar. De eerste week van april was er een excursie van het IVN-Woerden naar zijn percelen nabij de betreffende sloot. Ze telden zo'n 30-35 grutto's. Ook was er een groep van zo'n 30 wulpen aanwezig. (zie ook bijlage 1) Half mei bij het oppompen weer zo'n 30 alarmerende grutto's geteld. Ze hingen gezamenlijk boven een predator in het perceel; waarschijnlijk een hermelijn.

John Boere, Veelust te Kamerik

- Project op zich te doen; moet wel blijven pompen; beter is een vaste pijp (overloop) vanuit de nabijgelegen Grecht.
- Wekelijks moet er water worden bijgepompt.
- Percelen zijn 'hol', daarom kan het peil niet opgezet worden tot op het maaiveld.
- Ook moet voorkomen worden dat de greppels vol lopen.
- Met een greppel in het midden van het perceel, zou het hele perceel nat worden.
- Heeft het peil opgevoerd tot het niveau dat de greppels vol liepen, dat is ca. 30-40 cm hoger dan het normale polderpeil.
- Stokje in sloot gezet om peil in de gaten te houden.
- In percelen vóór de wetering hebben 5 paar grutto's gebroed en zeker 3 paar tureluur.

4.4 RESULTATEN MONITORING

De vraag: wat is het effect van tijdelijke slootpeilverhoging op weidevogels, stond centraal. Daarom zijn de aantallen weidevogels gedurende het seizoen drie keer gemonitord.

Daarnaast is ook gekeken naar het effect van de oever van de sloot en de aangrenzende perceelsrand afzonderlijk op de vraag: wàr zitten de vogels.

Ook het gedrag van de weidevogels in de oeverzone is zo veel mogelijk genoteerd. En trekken de sloten met hoog peil wellicht opvallend meer predatoren aan?

Ook naar het effect op gezinnen met jongen is gekeken.

Naast deze monitoring, specifiek voor dit project, is er dit jaar door Mark Kuiper (Natuurbeleven BV) in opdracht van de ANV een weidevogeltelling uitgevoerd op alle percelen met een uitgestelde maaidatum. De resultaten van deze telling worden betrokken bij de resultaten van het onderhavige onderzoek. Ook SOVON heeft in 2014 in opdracht van de provincie tellingen in ons gebied verricht. Met deze twee tellingen kan tevens gekeken worden naar veranderingen in de aantallen broedende vogels in de tijd.

Resultaten

De tellingen zijn per deelnemer uitgewerkt in bijgaande tabellen. Daarna zijn de conclusies per deelnemer weergegeven.

DUIKER AFGESLOTEN MET EEN PLAAT (FOTO: JOSÉ VAN MILTENBURG)

Koos vd Laan; één sloot 500 m; alleen waarnemingen in sloot en tot 3 meter uit de kant

teldata	Grutto	Tureluur	Kievit	Scholekster	Slobeend	Wilde Eend	Krakeend	Meerkoet
12-apr	12 (foer)	1	2			2 p.		2 p.
27-apr	6 (1)	1	2	1 p(foer)	1 man	2 p.		1 p.
14-mei	4	1	1 (alarm)		3 man (2)		3 man	1 p plus jong
29 mei (3)	3 p (alarm)	2 (alarm)	1 (alarm)				2 p.	
NatuurBeleven 2015	13 terr	4 terr	1 terr					
SOVON 2014	10 terr	2 terr	4 terr					

Opmerkingen:

- (1) Nagenoeg allemaal mannen; en twee zich poetsend in de waterkant
- (2) Eén man komt uit kant; ander slaapt op het water
- (3) Slootkanten helemaal geel van de Gele Lis

Wim van Vliet; gegevens van twee sloten naast elkaar tesamen 1200 m; alleen waarnemingen in de sloot en tot 3 meter uit de kant

teldata	Grutto	Tureluur	Kievit	Can gans	Slobeend	Wilde Eend	Krakeend	Meerkoet	Knobbelzwaan
12-apr	4 p.(foer)	4 (foer)	2		1 p.	4 p.		3 p.	
27-apr	3 p (1)+ 1	1		1 p.		2 p.	1 p.	5 p.	1 p.
14-mei	4	2	1 (overvl)			2 p.	1 p. + juv	4 p.	1.p
29-mei	1 (alarm)	3+1(alarm)					1 p.	1 p. +juv	
NatuurBeleven 2015	8 terr	1 terr	1 terr						
NatuurBeleven 2014	5 terr	2 terr	3 terr						

Opmerkingen:

- (1) 1 paar foeragerend en ook poetsend

Veelust: gegevens van drie sloten naast elkaar tesamen 880 m: alleen waarnemingen in de sloot en tot 3 meter uit de kant

teldata	Grutto	Tureluur	Kievit	Scholekster	Slobeend	Wilde Eend	Krakeend	Meerkoet	Knobbelzwaan
12 april (1)	13	2	3	1 p.	1 p.		1 p.	2 p.	
27 april (4)	1 p (2)+ 3 man(3)	2 p. + 2	2		1 vrouw	1 p. + 5 man	1 man	2 p.	
14 mei (5)	0					3 man + vrouw + juv		3 + nest met 8 ei	1
29 mei (6)	0					1 p.			
telling Mark Kuiper 2015	1	1	1	= terr 22 april; bij 2e telling eind mei geen waarnemingen meer					
telling SOVON 2014	14	4	1	= bezoeken 9 april en 4 mei					

Opmerkingen:

(1) op aangrenzend plasdras-percelen Bert de Groot ook nog 15 Grutto's aanwezig.

(2) poetsend

(3) foeragerend

(4) op plasdras Bert de Groot: Grutto (10 baltsend), Bergeend (1 p), Krakeend (2 p + 3 Man), Kievit (1 man), Slobeend (1 p), Scholekster (1 p), Meerkoet (1 p)

(5) alle percelen doorgelopen, maar helemaal geen vogels meer. Op plasdras Bert de Groot; Slobeend (4 m), Tureluur (15), Kievit (2 + juv), Grutto (2), Bergeend (2p), Groenp.ruiter (5), Bontb.plev (1), Zomertaling (2 m),

(6) alle percelen doorgelopen, maar helemaal geen vogels meer. Op plasdras Bert de Groot; Tureluur (7 + 1 p met juv), Grutto (1 p alarm +1), Kievit (2 p + juv + 1 op nest), Krakeend + juv, Bergeend (1 p), Meerkoet (3 p). Kokmeeuw (15)

Bespreking resultaten

Bij Koos van der Laan was een toename van het aantal territoria grutto in 2015 tov 2014 met 3 paar (30 %). Van de 13 broedparen (= 26 vogels) van de grutto foerageerden op 12 april ruim 46 % (12 vogels) in de slootkant. Dat is dus op enig moment in de vestigingsfase. Later, als ze aan het broeden zijn wordt dat minder;

Op 27 april is nog ruim 23 % (6 vogels) van de aanwezige grutto's in de aangrenzende percelen (13 broedpaar). In de tijd dat ze jongen hebben worden er in de kanten niet veel volwassen grutto's meer waargenomen (op 14 mei nog maar 4 grutto's en op 29 mei nog 3 paar).

Bij Wim van Vliet is een toename van aantal territoria van de grutto in 2015 tov 2014 met 3 paar (60%). Van de 8 broedparen (= 16 vogels) van de grutto foerageerden op 12 april de helft (50%) in de slootkant. Dat is dus op enig moment in de vestigingsfase. Later, als ze aan het broeden zijn wordt het amper minder;

Op 27 april zit nog ruim 43 % (7 vogels) van de aanwezige grutto's in de aangrenzende percelen (8 broedpaar). In de tijd dat er jongen zijn worden er in de kanten niet veel volwassen grutto's meer waargenomen (op 14 mei nog maar 4 grutto's en op 29 mei nog maar 1 alarmerende vogel).

In de directe omgeving komen veel nagenoeg droge sloten voor. Dus slik genoeg aanwezig voor de jongen.

Bij Veelust is het zeer opmerkelijk dat NatuurBeleven dit jaar slechts één territorium heeft vastgesteld in de drie aangrenzende percelen van de hoge sloten. Dit sluit aan bij waarneming op 14 mei. Toen bleken er al helemaal geen vogels meer te vertoeven in de betreffende percelen.

De SOVON-telling van 2014 stelde er toen 14 territoria vast. Vanwaar dit grote verschil ten opzichte van 2015? Er bestaan twijfels over de juistheid van het SOVON-aantal.

De betreffende percelen zijn namelijk totaal niet kruidenrijk. Er staat 'turbogras' op, dus niet echt geschikt broedbiotoop voor de grutto. Mogelijk dat ze uiteindelijk elders zijn gaan broeden.

De percelen hebben een ruime slikrand van 50 - 60 cm en door het hoge slootpeil zijn de randen bijzonder geschikt als foerageerplek voor grutto en tureluur. Het is dan ook niet vreemd dat daar op 12 april veel weidevogels werden geteld; vooral veel grutto's (13 stuks).

Eind april zaten er nog steeds aardig veel weidevogels. Half mei was het opvallend stil in de slootkanten en de percelen.

Opmerkelijk dat ondanks het aangrenzende plasdrasperceel van Bert de Groot er toch zo veel grutto's in de slootkanten hebben gezeten. De kanten zijn kennelijk geschikte foerageerplekken.

Op het naburige plasdrasperceel waren vooral op 14 mei veel (weide)vogels aanwezig; opvallend veel (niet broedende) tureluurs en twee man zomertaling.

Alle drie de deelnemers hebben overigens aangegeven in het nieuwe ANLB deel te nemen aan het pakket opzetten slootpeil!

Resultaten overige ervaringen

Excursie

Op 13 mei 2015 hebben we een excursie georganiseerd voor de boeren van de ANV, we hebben andere ANV's uitgenodigd evenals de tbo's in onze omgeving. De opkomst was gering: twee boeren (deelnemers

aan deze pilot), een stagiair, een beheerder van Natuurmonumenten, een gebiedsregisseurs van de ANV, de projectleider en de gebiedscoördinator van de ANV.

Deze dag was het een van de eerste dagen dat het weer geschikt was om te maaien en er werd volop geoogst door de boeren, zodat die niet aanwezig konden zijn.

Desondanks was het een vruchtbare uitwisseling van kennis: tussen boeren onderling, tussen boeren en Natuurmonumenten en tussen alle partijen en de ANV.

Effect op de grasgroei

De deelnemers geven aan dat de effecten op de grasgroei niet negatief zijn. De grasmat herstelde zich snel, er werd weinig tot geen groeiachterstand opgemerkt. De belendende percelen hadden vaak een beheerovereenkomst met uitgestelde maaidatum tot 15 juni, dus de percelen konden toch niet voor die datum worden gemaaid. Het bedrijf dat de waterstand tot vrijwel maaiveldhoogte opzette (Van Vliet) ervoer meer groeiachterstand aan het gras dan Van der Laan en Veelust, waar het peil ca 10 cm onder maaiveld bleef. Mogelijk komt de beperkte groeiachterstand mede door het koude voorjaar en de droge zomer. Men verwacht in een natte zomer meer groeiachterstand. Wel gaven de deelnemers aan dat de grasmat nog enige tijd verzadigd bleef, waardoor het vee nog geruime niet in het perceel kon worden gelaten. Maar omdat er een maaidatumregime op de percelen lag, was dat geen probleem.

Alle deelnemers gaven aan dat de data waartussen het peil werd opgezet: tussen 1 april en 1 juni goed in te passen waren in de bedrijfsvoering. In het voorjaar kan nog ruige mest worden uitgereden op de betreffende percelen en konden de percelen worden gerold en gesleept. Tussen 1 april en 1 juni was er dan rust. De landelijk opgestelde beheerpakketten voor het tijdelijk opzetten van slootpeil gaan uit van de periode 1 april – 15 juni. 1 april vinden de drie deelnemers niet praktisch vanwege de voorjaarswerkzaamheden, mede omdat de percelen via greppels vollopen en dus draagkracht verliezen.

Effecten op de slootkant

De effecten op de slootkant waren niet noemenswaardig. De drie deelnemers hebben geen afslag van de kanten bespeurd, en ook geen verstikking van de slootkantplanten. Ook hier dient te worden aangetekend dat de kant te lijden kan hebben als er te snel vee in het perceel wordt gelaten. Het vee zou de natte kant kunnen vertrapen.

Waterschap

De waterschappen eisen een vergunning voor dergelijke maatregelen, omdat de betreffende sloten als ze zijn afgezet, niet meedoen in het systeem voor waterberging. Met de beide waterschappen is overleg geweest. De collectieven vragen vanaf 2016 in één aanvraag alle vergunningen voor alle deelnemers voor hoog waterpeil aan voor één jaar, voor zover deze vergunningen volgens het waterschap nodig zijn.

Uit onderzoeken en metingen van AGV blijkt dat maatregelen als plas-dras en hoog waterpeil negatieve gevolgen kunnen hebben voor de waterkwaliteit. De negatieve effecten kunnen per perceel sterk verschillen en zijn in sterke mate afhankelijk van de bodem en de temperatuur. In veengebieden zijn de negatieve effecten groter dan in gebieden met kleigronden.

Door de negatieve effecten wordt het voor de waterschappen moeilijker om aan de KRW-normen voor de waterkwaliteit te voldoen. De waterschappen hebben dit probleem aangekaart bij de provincie Utrecht. Afgesproken is om samen met de collectieven te bezien wat mogelijk is om de negatieve effecten voor de waterkwaliteit zoveel mogelijk te beperken.

5. CONCLUSIES

Conclusies monitoring

- 1 De aantallen adulte steltlopers en watervogels waren langs alle zes hoogwatersloten, met name begin april, opmerkelijk hoog. Een vergelijk met laagwatersloten is niet gemaakt. Het onderzoek van VB¹ toont aan dat de aantallen langs de hoogwatersloten gemiddeld ongeveer 3 keer zo groot zijn als langs de laagwatersloten.
- 2 Het betreft een effect dat zich voordeed in een koud en droog voorjaar. Pas rond half mei werd pas begonnen met maaien van de eerste snede.
- 3 De belangrijkste broedende steltlopersoorten langs de hoogwatersloten waren grutto, Kievit en tureluur. De doortrekkende steltlopers, zoals bv goudplevier en kempfaan, zijn niet waargenomen. Bij het onderzoek van VB werden deze wel gezien.
- 4 De belangrijkste watervogels in en langs de hoogwatersloten waren wilde eend, meerkoet, krakeend en slobbeend. Het onderscheid of we hier te maken hadden met broedvogels ter plaatse was lastiger te maken dan bij de steltlopers,
- 5 Ook zeldzamere doortrekkers als bosruiter, groenpootruiter, visdief, wintertaling en zomertaling maakten in ons gebied geen gebruik van de hoogwatersloten, dit in tegenstelling tot het onderzoek van VB.
- 6 De hoogwatersloten trokken in ons onderzoek nagenoeg geen steltlopergezinnen met niet-vliegvlugge pullen aan. (In onderzoek VB slechts 1,5 keer meer dan in laagwatersloten). Een verklaring is misschien dat grutto- en tureluurkuikens hun prooien niet alleen van de bodem pikken (zoals Kievitkuikens vooral doen), maar ook hogerop uit de vegetatie. Dan is zowel de natte en kortere vegetatie in de oever als de langere en kruidenrijke vegetatie in de rand van hoogwatersloten belangrijk (VB-onderzoek).
- 7 Er werden, net als in het VB-onderzoek, geen predatoren waargenomen langs de hoogwatersloten. Kennelijk hadden de hogere aantallen vogels langs de hoogwatersloten, geen extra aantrekkende werking op predatoren. Tijdens ongeveer 10 uur waarnemen zijn geen gevallen van predatie waargenomen.
- 8 De voorkeur van adulte tureluurs voor de hoogwatersloten wordt vooral veroorzaakt door de natte oevers (de halve meter vanaf de waterlijn) en niet door de 3 m-rand. Grutto's zaten zowel in de oevers als in de 3 m rand.
- 9 Omdat kuikenoverleving bij grutto en tureluur vooral wordt bepaald door de beschikbaarheid van laat gemaaid en beweid, kruidenrijk grasland, is voor vergroting van de reproductie bij deze soorten een combinatie van hoogwatersloten met deze typen grasland nodig. Adulte grutto's en tureluurs die worden aangetrokken door de hoogwatersloten, kunnen in de omringende kruidenrijke graslanden broeden en daar hun jongen grootbrengen (VB). Bij een deelnemer ontbreken de kruidenrijke graslanden naast de hoogwatersloten, waardoor de aantrekkingskracht om daar dit jaar te gaan broeden er mogelijk niet was (zie telling NatuurBeleven).
- 10 Bij twee van de drie deelnemers is het aantal broedparen van de grutto in de aangrenzende percelen van de hoogwatersloten in 2015 significant gestegen ten opzichte van 2014; respectievelijk met 30% en met 60%. De ervaring uit landelijk onderzoek (VB) is dat plasdrasplekken op het reguliere boerenland

een aanzuigende werking hebben op weidevogels waarna die in de directe omgeving van de plasdrasplekken gaan broeden. De hoogwaterkanten trekken adulten aan die in de omringende kruidenrijke graslanden kunnen broeden en daar hun jongen met succes grootbrengen. Het lijkt er dus op dat dit in het onderhavige project ook zo heeft gewerkt. De derde deelnemer mist de omringende kruidenrijke graslanden, waardoor de wel volop aanwezige grutto's in de slootkanten in april (13 op 12 april) daar uiteindelijk toch niet zijn gaan broeden.

¹ Vogelbescherming (VB) heeft in de jaren 2011 t/m 2013 onderzoek laten doen naar de 'Effecten van tijdelijke slootpeilverhoging op weidevogels'. Van dit onderzoek is een rapport verschenen (A&W-rapport 1971). Van dit onderzoek is een rapport verschenen. (A&W-rapport 1971).

Overige conclusies

- 1 Opzetten van slootpeil heeft een significant aantrekkende werking op broedende steltlopers grutto, kievit en tureluur.
- 2 Opzetten slootpeil heeft geen extra aantrekkende werking op predatoren.
- 3 Vanwege de beschikbaarheid van voedsel voor de pullen is een combinatie met kruidenrijk grasland onontbeerlijk. Bij één deelnemer waar de omringende kruidenrijke graslanden ontbraken, zijn de volop aanwezige grutto's in de slootkanten niet gaan broeden, bij de overige twee wel.
- 4 Het enthousiasme van de deelnemende boeren was groot: ze ervoeren een aantrekkende werking op weidevogels. De deelnemende boeren willen alle drie weer meedoen met deze maatregel in het ANLB 2016.
- 5 De deelnemers geven aan dat de periode waarin het peil is opgezet (tussen 1 april en 1 juni) goed inpasbaar is in het bedrijf. Er kan dan in het voorjaar nog ruige mest worden uitgereden en andere voorjaarswerkzaamheden worden uitgevoerd. De aanliggende percelen grasland kunnen worden meegemaaid op de uitgestelde maaidatum (vanaf 15 juni). De landelijk beschikbare pakketten in het nieuwe stelsel ANLb2016 (pakket 8 Hoog peil) hanteren een periode van opgezet peil tussen 1 februari en 15 juni. De deelnemers geven aan dat deze data minder goed inpasbaar zijn.
- 6 Het pompen van water in de sloot vergde veel tijd. Met name de hoeveelheid water die in een week weer verdween (naar bodem, verdamping) viel tegen. Een oplossing is om een vaste pomp op zonne-energie of een hevel uit een hoger gelegen water continu water bij te laten pompen.
- 7 Het niveau van het opgezette peil hangt mede samen met de vorm van het perceel en de ligging van de greppels. Is een perceel hol, dan loopt het water via de greppels het perceel op en is het hele perceel drassig. Is het perceel bol, dan is alleen de kant drassig. De deelnemers gaven aan dat het vollopen van de greppels niet wenselijk was. Het peil wordt daarom opgezet tot maximaal het niveau van de greppels.
- 8 De slootkant heeft niet te lijden onder het opzetten van het slootpeil, mits er geen vee in de aanliggende percelen weidt zolang de grasmat verzadigd is. Van kantafslag is geen sprake.
- 9 De grasmat ondervindt enige tot geringe groeiachterstand. De hoeveelheid groeiachterstand is mede afhankelijk van de hoogte van het peil ten opzichte van het maaiveld en de weersomstandigheden. Als de aanliggende percelen toch al een verlate maaidatum hebben, is enige groeiachterstand geen probleem.
- 10 De Waterschappen eisen een vergunning voor deze maatregel. De waterschappen willen daarmee inzichtelijk hebben welke percelen niet meetellen in de waterbergingscapaciteit.

Magneet voor grutto's

Agrariër zet als proef strookje land onder water

KAMERIK | Agrariër Koos van der Laan heeft het waterpeil verhoogd ten behoeve van de weidevogels. Hij doet mee aan een experiment van de agrarische natuurvereniging. Dat lijkt vruchten af te werpen: het drassige land werkt als een magneet op de vogels.

DOUWE ANNE VERBRUGGE

Met duizelingwekkende vaart stort een grutto zich naar beneden. Luid roepend landt hij in het weiland van Koos van der Laan aan de Van Teylingenweg. „Er zijn op dit specifieke plekje bizar veel weidevogels,” roept Van der Laan verbaasd uit.

Met het specifieke plekje doelt Van der Laan op zijn twee percelen die worden gescheiden door een boerensloot. Een week eerder heeft hij het waterpeil van deze sloot met zo'n 20 centimeter verhoogd. De sloot is daarmee 4 meter breder geworden. Het gaat om een tijdelijke verhoging van het waterpeil.

„Het is de bedoeling dat weidevogels makkelijker kunnen foerageren in het natte plasdrasgebied rondom de sloot. Hoewel dit vooralsnog een experiment is van de Agrarische Natuurvereniging De Utrechtse Venen, lijkt het echt te werken. Het zompige land trekt als een magneet aan de weidevogels!”

Hoofdbreken

Van der Laan beseft dat hij als boer 'tegennatuurlijk' gedrag vertoont met het onder water zetten van zijn land. „Ook voor een biologische boer als ik is dit niet normaal. Het heeft mij van tevoren ook wel wat hoofdbreken gekost. Net als reguliere boeren denk en handel ik ook bedrijfsmatig en economisch. Aan de andere kant steek ik graag mijn

▲ Agrariër Koos van der Laan pompt water in de sloot om deze op hoogte te houden. Daardoor moet het voor watervogels makkelijker worden om te foerageren. FOTO DOUWE ANNE VERBRUGGE

nek uit en ben ik wel in voor een uitdaging. En de geleden gewasschade wordt vergoed, het gaat om zo'n 500 euro.”

Het initiatief van de Agrarische Natuurvereniging, komt uit de hoge hoed van veldcoördinator Gerard van Zuijlen. „Gerard heeft ervoor gezorgd dat deze percelen als enige in de hele polder langs de Van Teylingenweg aangemerkt blijven als 'weidevogelland'. Dus ik ben hem wat verschuldigd,” glimlacht Van der Laan.

„Zonder gekheid,” vervolgt hij, „de afgelopen 11 jaar hebben we ontzettend veel tijd en geld geïnvesteerd in het weidevogelbeheer. Hier is dat gelukt. Vooral het aantal grutto-

jongen dat hier succesvol opgroeit, is ontzettend hoog. Met het verhogen van het waterpeil willen we kijken of we daar een extra dimensie aan kunnen geven. Maar als het experiment uitwijst dat het allemaal

Als het experiment uitwijst dat het ganzen aantrekt, is het gauw afgelopen

—Koos van der Laan

ganzen aantrekt, is het gauw afgelopen natuurlijk.”

Opvallend is dat Van der Laan in de afgelopen jaren juist tegen het waterschap heeft geprocedeerd om verhoging van het waterpeil rondom de gebouwen aan de Van Teylingenweg tegen te houden. De agrariër ziet dat niet als een contradictie.

„In de poldersloot wordt het water alleen van 1 april tot 1 juni verhoogd. In die periode moet ik dat land daar toch al met rust laten omdat het weidevogelland is. Daarbij krijg ik er een vergoeding voor. Bij het waterschap gaat het om een continue verhoging en heb je er alleen maar last van en kosten aan.”